

Beslutad av Socialfondens Övervakningskommitté 2015-01-29

Regional handlingsplan för Europeiska socialfonden 2014- 2020 i Norra Mellansverige

Innehåll

1. Inledning	3
2. Beskrivning av regionen, Norra Mellansverige	5
2.2 Utbildning.....	5
2.3 Arbetsmarknad och Kompetensförsörjning	6
2.4 Hälsoläget.....	8
3. Regionens utvecklingsbehov och inriktning för Socialfonden	10
3.1 Förändrad syn på utbildning och kunskap.....	10
3.2 Arbetsmarknad i förändring.....	11
3.3 För en friskare befolkning.....	12
3.4 Regionala utvecklingsstrategier	13
4. Programområden.....	15
4.1 Programområde 1 - Kompetensförsörjning.....	15
4.2 Programområde 2 – Öka övergångarna till arbete.....	18
4.3 Programområde 3 – Sysselsättningsinitiativet för unga.....	21
5. Horisontella principer.....	22
5.1 Hållbar utveckling.....	22
5.2 Främja lika möjligheter och icke-diskriminering	23
5.3 Främja jämställdhet mellan kvinnor och män	23
5.4 Tillgänglighet	24
6. Transnationellt samarbete.....	26
6.1 EU:s Strategi för Östersjöregionen	26
7. Regionala principer för urval	28
7.1 Vägledande principer i det nationella programmet.....	28
7.2 Vägledande regionala principer	28
8. Samordning.....	30
8.1 Fondsamordning.....	30
8.2 Samverkan med olika aktörer	31
9. Framtagande.....	33
10. Strukturfondspartnerskapet.....	34
10.1 Uppföljning och återkoppling till strukturfondspartnerskapet	34
Bilagor.....	37

1. Inledning

Denna regionala handlingsplan för NUTS II-område¹ Norra Mellansverige är ett formellt styrande dokument som ska ligga till grund för genomförandet av den Socialfonden 2014-2020, (hädanefter kallad Socialfonden) i det regionala sammanhanget. Handlingsplanen är framtagen av de regionalt tillväxtansvariga i Dalarna, Gävleborg och Värmlands län i samverkan med Svenska ESF-rådet Norra Mellansverige, berörda myndigheter, arbetsmarknadens parter, civilsamhällets organisationer, de regionala kompetensplattformarna m.fl.

Socialfonden ska användas till att förstärka och utveckla den nationella arbetsmarknadspolitiken. Det nationella programmet för Socialfonden ska genomföras i projekt på såväl nationell som regional och lokal nivå. För varje NUTS II-region finns en regional handlingsplan (geografisk indelning sker i åtta NUTS II-regioner, vilka är desamma som för regionala program inom Europeiska regionala utvecklingsfonden).

Den valda inriktningen, regionala mål och prioriteringar i denna handlingsplan bygger på de behov och förutsättningar som finns i Norra Mellansverige och har en mycket tydlig överensstämmelse med de regionala utvecklingsstrategier (RUS:ar), program, kompetensplattformar och andra regionala överenskommelser som i de tre länen arbetats fram i breda partnerskap.

Handlingsplanen bygger därmed på omvärldsanalys, behovsanalys samt målgruppsanalys ur ett socioekonomiskt perspektiv med regional inriktning och fokus och utgör en regional anpassning av det nationella programmet och anger av de tre länen identifierade utmaningar, utgångspunkter och prioriteringar. Handlingsplanen omfattar insatser av de regionala medlen i programområde 1, 2 och 3 för Socialfonden. Den ska regelbundet följas upp och aktualitetsprövas av Strukturfondspartnerskapet i Norra Mellansverige i samråd med Svenska ESF-rådet. Handlingsplanen kan vid behov revideras. Eventuella revideringar fastställs av Övervakningskommittén.

För att möta demografiska utmaningar och bidra till att bryta könsstereotypa mönster på arbetsmarknaden är all statistik på individnivå i handlingsplanen könsuppdelad där så varit möjligt. Statistik och analys är också problematiserad ur ett köns-, integrations- och ungdomsperspektiv.

Enligt det nationella programmet ska den europeiska standarden (Gender Cop²) eller motsvarande användas i genomförandet för att nå Europeiska kommissionens skallkrav om jämställdhetsintegrering.

Handlingsplanen utgör en del av EU:s sammanhållningspolitik för sysselsättning och tillväxt vilken har som mål att bidra till ekonomisk, social och territoriell sammanhållning inom hela EU och syftar till att minska regionala skillnader. Europa 2020-strategin, smart, hållbar och inkluderande tillväxt för alla är EU:s tillväxt och utvecklingsstrategi för hög sysselsättning, koldioxidsnål ekonomi, produktivitet och sammanhållning. Strategins främsta instrument är sammanhållningspolitiken och strukturfonderna.

En Partnerskapsöverenskommelse har arbetats fram mellan Sverige och Kommissionen som ska fungera som Sveriges övergripande strategi för Europeiska struktur- och investeringsfonder, ESI-fonder.

¹ En geografisk indelning sker i åtta NUTS II-regioner, vilka är desamma som för regionala program inom Europeiska regionala utvecklingsfonden.

² <http://standard.gendercop.com/national-policy/operational-programmes/analysis/socio-economic-analysis/>

Överenskommelsen innehåller de övergripande svenska prioriteringarna 2014-2020 för att uppnå målsättningarna i Europa 2020-strategin. Detta omsätts sedan i de operativa programmen och de regionala handlingsplanerna för respektive fond.

Partnerskapsöverenskommelsen ska bidra till förbättrad samordning mellan fonderna och undvika överlappningar, för att få mer effekt av insatta medel. Partnerskapsöverenskommelsen ska länka samman det europeiska perspektivet med Europa 2020-målen i förgrunden, med det svenska perspektivet, baserat på Sveriges utmaningar och förutsättningar. För att Europa 2020-strategin ska få önskat genomslag krävs att den vidareutvecklas och anpassas till nationella och regionala förutsättningar.

I programframtagandet för den Socialfonden i Sverige har utformningen av programmet byggt på Europa 2020-strategin. Vidare har även erfarenheter från programperioden 2007-2013 påverkat programmets utformning.

2. Beskrivning av regionen, Norra Mellansverige

Detta kapitel innehåller en sammanfattning av den socioekonomiska analys som tagits fram för Norra Mellansverige (återfinns i sin helhet i bilaga1). Analysen är en fördjupning i de områden som är särskilt relevanta för Socialfonden - utbildning, arbetsmarknad och kompetensförsörjning samt ohälsa – med fokus på jämställdhet och jämlikhet inom respektive område.

2.1 Inledning

Norra Mellansverige består av tre län; Gävleborg, Dalarna och Värmland. Området gränsar i öster till Östersjön, i väster till Norge och sträcker sig i ett bälte tvärs över landets mellersta delar. I söder gränsar Norra Mellansverige mot Västsverige och Östra Mellansverige och i norr mot Mellersta Norrland. Området har rika naturtillgångar, en storslagen och omväxlande miljö, med fjällnära områden i Dalarna, stora skogsarealer i Värmland med djupa dalgångar och en lång kustremsa i Gävleborg.

Norra Mellansverige har flera näringsmässigt gemensamma utvecklingsmöjligheter med stor potential. Sammanlagt finns 41 kommuner med ca 826 000 invånare, vilket ger en befolkningstäthet på 13 personer per km². Befolkningsstrukturen är ungefär densamma i de tre länen från en starkare koncentration kring större orter till ren landsbygd med mycket få invånare till stora områden med endast skogslandskap. Regionen genomgår en omställning från ett industrisamhälle till ett kunskaps- och tjänstesamhälle samtidigt som klimatfrågan får en allt större betydelse. Detta ställer krav på en utvecklad inriktning av det regionala tillväxt- och utvecklingsarbetet. Norra Mellansverige har närhet till expansiva tillväxtmarknader som Mälardalen och Norge/Osloregionen. Detta medför möjligheter för näringslivet i form av viktiga avsättningsmarknader för produkter och tjänster. Det möjliggör också för större arbetsmarknadsregioner.

2.2 Utbildning

Under de senaste åren har medellivslängden i landet varit fem år högre för gruppen med eftergymnasial utbildning än för dem med enbart grundskoleutbildning. Skillnader i medellivslängd mellan grupper med olika utbildningsnivå har ökat sedan början av 2000-talet och är nu större än skillnaden mellan kvinnor och män.

Medellivslängden i Sverige har ökat för kvinnor och män oavsett utbildningsnivå under 2000-talet. Mest ökade medellivslängden för män med gymnasial och eftergymnasial utbildning, 1,9 år. Kvinnor har haft en relativt liten ökning av medellivslängden under senare år och ökningen var allra minst för kvinnor med förgymnasial utbildning. En slutsats av detta kan göras, att det finns tydliga samband mellan individers hälsa, livslängd och utbildningsnivå.

Länet i Norra Mellansverige tillhör de län i Sverige som har lägst andel högutbildade, dvs. en eftergymnasial utbildning längre än tre år. Bland kvinnor är andelen något högre 23 % och börjar närma sig rikets nivå på 29 %. Bland män är siffran lägre, endast 13 % av männen i Norra Mellansverige har en längre eftergymnasial utbildning jämfört med rikets nivå 21 %. Man kan dock se att utbildningsnivån har ökat eftersom andelen med högskoleutbildning är högre bland de yngre ålderskategorierna. Statistiken visar att tendensen jämfört med riket likaväl som skillnader mellan kvinnor och män befasts tidigt i skolgången. Den låga utbildningsnivån hänger ihop med att utbildning traditionellt har värderats lågt i regionen. Det kan finnas en tradition i Norra Mellansverige i att det är bättre att "arbeta sig upp" än att vidareutbilda sig och många av dagens unga har föräldrar som har förvärvsarbetat hela livet utan hjälp av högre utbildning. Regionens traditionella genusmönster i kombination med att utbildning värderas lågt innebär att kvinnor som utbildar sig i låg grad får lön och arbeten som motsvarar deras kompetens då erfarenhet från branschen ofta värderas högre än formell utbildning.

En utmaning för Norra Mellansverige är att öka andelen unga som går ut grundskolan med behörighet till gymnasiet. Läget idag (läsåret 2012/13) är sämre i Norra Mellansverige än i riket som helhet. Det råder dock stora skillnader inom regionen, både mellan län och mellan olika grupper. Gävleborg har lägst andel som uppnått mål i alla ämnen, 76 procent, Dalarna ligger dock över riksgenomsnittet (81 procent) med 82 procent medan Värmland ligger strax under med 80 procent. Dalarna har dock, precis som Gävleborg, betydligt sämre resultat bland unga med utländsk bakgrund, 42 respektive 40 procent medan Värmland ligger högre än riksgenomsnittet. Bland de som är födda utanför Sverige och kom hit efter årskurs 1 är andelen som är behöriga till gymnasieskolan särskilt låg. Ungdomar med föräldrar med låg utbildningsbakgrund oavsett bakgrund har låg måluppfyllelse i framförallt Dalarna och Gävleborg.

Övergångsfrekvensen från grundskola till gymnasiet ligger i Norra Mellansverige i paritet med riket. Dock väljer en större andel i Norra Mellansverige yrkesförberedande program, särskilt pojkar som även är överrepresenterade i introduktionsprogram. Flickor däremot väljer i högre grad högskoleförberedande program än vad pojkarna gör.

Flera studier visar att socioekonomisk bakgrund spelar en stor roll för övergången till högre studier. Det finns tydliga kopplingar mellan föräldrars utbildningsbakgrund och behörighet till gymnasieskola, där andelen behöriga är betydligt högre bland elever vars föräldrar har eftergymnasial utbildning. Det finns även skillnader mellan elever med svensk och utländsk bakgrund när det handlar om behörighet till gymnasiet samt eftergymnasiala studier.

När man bryter ned befolkningen på samtliga i regionens befolkning och lyfter ut personer med utländsk härkomst kan man se att den senare gruppen i högre utsträckning har en minst treårig eftergymnasial utbildning. Genom att dela upp statistiken på kvinnor och män synliggörs också att det är större skillnader mellan samtliga män och män med utländsk härkomst än mellan samtliga kvinnor och kvinnor med utländsk härkomst.

Det framhålls ofta som ett problem att framförallt unga kvinnor utbildar sig och flyttar från regionen. Studier visar dock att detta är endast *ett* sätt att se på problematiken. Det är betydligt fler kvinnor än män som läser på högskola och universitet, men av dem som examinerats är det fler kvinnor än män som stannar i regionen än som flyttar efter avslutade studier. Både kvinnor och män som avslutat högre studier ofta väljer att lämna regionen, frågan är varför och hur man kan få dem att välja att stanna i högre utsträckning? För dem som väljer att stanna efter avslutade studier men av olika skäl inte får arbete motsvarande ny kompetens behöver man undersöka varför och skapa en åtgärdsplan. Det är viktigt att ta tillvara de kunskaper som finns och bidra till att de personer som har dem får möjlighet till utveckling.

2.3 Arbetsmarknad och Kompetensförsörjning

Norra Mellansveriges arbetsmarknad har förhållandevis fler arbetstillfällen inom tillverkningsindustri, primärnärings samt offentlig vård- och omsorg jämfört med riket och färre inslag av andra kunskapsintensiva tjänster. Regionen genomgår nu en omställning från industrisamhälle till tjänste- och kunskapsamhälle. Strukturomvandlingar av detta slag brukar på kort sikt kännetecknas av problem som hög arbetslöshet och höga kostnader för utbildning vilket är utmaningar som Norra Mellansverige nu står inför. Regionens relativt smala branschutbud gör att utmaningarna blir större. På längre sikt kan detta dock ge möjligheter i form av högre kompetens, sysselsättning och befolkningstillväxt under förutsättning att kunskapsutvecklingen fortsätter att stimuleras.

I Norra Mellansverige är sysselsättningsgraden i stort sett i paritet med riksgenomsnittet, trots att arbetslösheten ligger något högre i Norra Mellansverige. Detta kan förklaras med att Norra

Mellansverige har relativt låg andel studerande, något som ökar sysselsättningsgraden. Sysselsättningsgraden är något lägre för kvinnor än för män. Förklaringar till detta kan vara att kvinnor i högre utsträckning studerar vidare på högskola/universitet, tar ut föräldraledighet och i högre utsträckning drabbas av sjukskrivningar. Ytterligare en anledning är att kvinnor i högre utsträckning än män arbetar inom branscher där endast deltidstjänster erbjuds.

Vid ingången av den nya strukturfondsperioden har länen hög arbetslöshet och en omfattande andel av dem är unga. Kvinnors och mäns arbetslöshet, oavsett ålder skiljer sig åt. Män är i högre grad långtidsarbetslösa vilket bland annat kan bero på att de oftare arbetar i konjunkturkänsliga branscher som tillverkningsindustri eller små och medelstora företag med praktisk inriktning kopplad bland annat till industriell verksamhet. När män drabbas av arbetslöshet är den ofta längre och på heltid vilket i sig kan få konsekvenser som innebär att man tappar kontakten med arbetsgivare, förlorar kontaktnät vilket kan leda till utanförskap och så småningom ohälsa. Kvinnors arbetslöshet präglas oftare av avbrott men i gengäld också av otrygghet då de i högre utsträckning arbetar i branscher som erbjuder kortare, tillfälliga anställningar som till exempel visstidsanställning, timanställning. Exempel på branscher är vård, omsorg, handel, restaurang, service m.fl. Kvinnor återfinns oftare på arbetsplatser som i lägre utsträckning erbjuder arbeten som är möjliga att försörja sig på såväl på kort som på lång sikt. Även dessa förhållanden kan leda till ökad ohälsa. Dessa generella skillnader mellan kvinnors och mäns arbetsliv och arbetslöshet i kombination med hur man fördelar ansvar för hemarbete kan ses som ett uttryck för den könssegregerade arbetsmarknaden och leder till olika former av komplikationer som i sin tur kräver olika typer av insatser på olika nivåer.

Ungdomsarbetslösheten i Norra Mellansverige är relativt sett mycket hög i Gävleborg och Värmland medan den i Dalarna är lägre än i riket i genomsnitt. Det kan förklaras med besöksnäringens betydelse i Dalarna, en näring som sysselsätter många unga. De arbetslösa ungdomarna är en heterogen grupp, där det finns individer som står både relativt nära arbetsmarknaden och individer som står mycket långt ifrån arbetsmarknaden. Den senare gruppen är överrepresenterad av unga som saknar fullföljd gymnasieutbildning, är född utrikes eller har en funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga. Ungdomsarbetslöshet kan få långsiktiga effekter för individen. Långsiktig arbetslöshet gör det svårare att etablera sig på arbetsmarknaden och kan leda till ohälsa och utanförskap. Utbildning och arbete är en nyckel för individens möjlighet till social och kulturell delaktighet och inflytande samt att kunna påverka den egna livssituationen. Dessa faktorer har starkt samband med hälsan och är viktigt för det gemensamma samhällsbyggandet.

Norra Mellansverige har en högre arbetslöshet bland utomeuropeiskt födda jämfört med riket. Inom gruppen med utländsk härkomst är skillnaderna även stora vad gäller inträde på arbetsmarknaden. Nyanlända kvinnor tar generellt del av arbetsmarknadspolitiska åtgärder och påbörjar SFI-undervisning betydligt senare än män. Samtidigt är unga kvinnor med utländsk härkomst mer benägna än män med utländsk härkomst att påbörja eftergymnasial utbildning. I sammanhanget spelar det också en stor roll hur lång tid vistelsen i Sverige varit, samt föräldrars utbildningsnivå.

Samtidigt är arbetslösheten mer än dubbelt så hög i regionen bland personer med utländsk härkomst jämfört med personer med svensk härkomst och i synnerhet kvinnor med utländsk härkomst står i hög utsträckning också helt utanför arbetsmarknaden. Vissa akademiker med utländsk härkomst är sysselsatta i yrken med låga kvalifikationskrav vilket innebär att deras kompetenser inte tas tillvara. Erfarenheter visar att barn till föräldrar med utländsk härkomst har sämre odds att få jobb trots att de har samma högskoleutbildning som barn till föräldrar med svensk härkomst.

Den demografiska strukturen innebär att regionen är inne i en generationsväxling på arbetsmarknaden. Norra Mellansverige har en generationsväxlingsproblematik som är större än

i riket som helhet. För varje person som förväntas lämna arbetsmarknaden år 2020 är det 0,65 nytillträdande. Det kan jämföras med riket som helhet där det ligger på 0,95. Antalet ungdomar som träder in på arbetsmarknaden minskar de kommande åren.

Samtidigt som tillträdet på arbetsmarknaden är mindre än pensionsavgångarna så finns det alltså en betydande arbetslöshet och ungdomsarbetslöshet. Det råder alltså obalans mellan arbetskraftsutbudet och arbetskraftsefterfrågan i Norra Mellansverige vilket delvis förklaras med så kallad matchningsproblematik som beror på brist på bland annat utbildning och erfarenhet hos den generation som ska växlas in och ersätta den förra. Detta märks genom att det exempelvis råder brist på arbetskraft till högkvalificerade yrken samtidigt som det finns ett överskott på arbetskraft med lägre, eller "fel" utbildning.

Obalansen mellan arbetskraftsutbudet och efterfrågan på arbetskraft med hög kompetens måste framförallt ses i skenet av den låga utbildningsnivå som råder i Norra Mellansverige. Strukturomvandlingen har inneburit att arbetsmarknadens krav på utbildning har ökat. Norra Mellansveriges låga utbildningstradition har dock inte förmått omvandlas i samma takt som omvärldens krav.

Könssegregeringen på arbetsmarknaden i Norra Mellansverige förstärks dels av att branschutbudet är smalare än i t.ex. storstadsregionerna och av att utbildningsnivån generellt är låg. Kvinnor och män förväntas arbeta inom *olika* yrken och de yrken där män arbetar har i högre grad heltidstjänster medan yrken där kvinnor arbetar har deltidstjänster och mer tillfälliga anställningar vilket begränsar möjligheten till egen försörjning genom hela livet.

Dessa mönster återfinns och får ännu större effekter bland personer med utländsk härkomst och bland unga eftersom de dessutom ofta marginaliseras just på grund av ålder och härkomst. Dessa strukturer utgör hinder för både rörligheten och generationsväxlingen på arbetsmarknaden och man riskerar att försvåra matchningen mellan arbetssökande och arbetsgivare.

2.4 Hälsoläget

I ett internationellt perspektiv är folkhälsan i Norra Mellansverige (liksom i hela landet) god men hälsoklyftorna mellan olika grupper ökar i samhället. Jämfört med riket är det totala ohälsotalet i Norra Mellansverige högre och det är större skillnader mellan kvinnors och mäns ohälsa i länen. Orsakerna är inte i första hand biologiska eller kopplade till individuella val. Istället ligger förklaringen i människors livsvillkor, det vill säga de möjligheter som har att göra med sociala förhållanden. Dessa förhållanden påverkar hur och var människor lever och vilken risk de löper att bli sjuka och att dö i förtid. Det finns följaktligen ett nära samband mellan hälsa och sociala, ekonomiska och miljömässiga faktorer. Ju bättre ekonomi, ju högre utbildning, ju högre social position, ju bättre livsmiljö, desto bättre hälsa.

Det är framförallt dessa strukturella faktorer som ligger bakom de höga ohälsotalen i Norra Mellansverige. Sambanden mellan ohälsa och den relativt låga utbildningsnivå som råder i Norra Mellansverige kan därmed utgöra en del av förklaringen till det höga ohälsotalet. En annan betydelsefull faktor är den höga arbetslösheten. Ekonomiskt bistånd är en indikator på folkhälsa. Gävleborg har relativt sett många fler hushåll som får ekonomiskt bistånd än i riket. Värmland och Dalarna har något fler än i riket. Män omfattas av ekonomiskt bistånd i högre grad än kvinnor.

Jämfört med riket är det totala ohälsotalet i Norra Mellansverige högre och det är större skillnader mellan kvinnors och mäns ohälsa i länen. Skillnader i hälsoläget mellan olika befolkningsgrupper har ökat de senaste decennierna såväl i hela landet som i Norra Mellansverige. Generellt är ohälsan mer utbredd i de äldre åldersgrupperna. Personer med

utländsk härkomst har högre ohälsotal än personer med svenskt ursprung. När det gäller sjukskrivningar så har personer födda utanför Europa markant fler sjukskrivningsdagar, i Gävleborg nästan tre gånger så många som svenskfödda.

Kvinnor har i samtliga län i regionen totalt fler sjukdagar per år än män. Generellt ligger kvinnor på ca 11,5 sjukdagar per år medan mäns nivå är ca 6,5. Sjukfrånvaron ökar också med ålder. Det finns även kopplingar mot både bransch- och yrkestillhörighet samt familjestruktur och antal sjukdagar per person och år.

Antal unga som uppbär aktivitetsersättning från Försäkringskassan i regionen är högre än i riket. Per 1000 försäkrade i aktuella åldersgrupper är det i genomsnitt 23,84 i Värmland som har aktivitetsersättning. I Gävleborg är talet 24,92 och i Dalarna är det 28,36 i genomsnitt med aktivitetsersättning. Genomsnittet för riket är 22,74. Det är angeläget att förebyggande insatser riktas till denna grupp som annars riskerar att hamna i ett livslångt utanförskap och relativ fattigdom.

3. Regionens utvecklingsbehov och inriktning för Socialfonden

Detta kapitel beskriver den inriktning som Norra Mellansverige prioriterar för att möta de utvecklingsbehov som beskrivits i föregående kapitel. Utgångspunkt för inriktningen är de regionala utvecklingsstrategierna i respektive region, en kort sammanfattning av dessa återfinns sist i kapitlet.

Norra Mellansverige har flera stora utmaningar att förhålla sig till. Låg utbildningsnivå, hög arbetslöshet bland unga och personer med utländsk härkomst samt höga ohälsotal. En annan utmaning, gemensam för de tre länen i regionen är den starkt könssegregerade arbetsmarknaden.

3.1 Förändrad syn på utbildning och kunskap

För Norra Mellansveriges utveckling är det av avgörande betydelse att få fler att gå längre och bredda sina val i utbildningssystemet. Utbildning är en av de viktigaste faktorerna för att stärka individers etablering och ställning på arbetsmarknaden. Det leder generellt även till ökad välfärd och inflytande, ökad valfrihet samt en bättre hälsa. Samtidigt blir näringslivet och den offentliga sektorn mer konkurrenskraftiga med en mer kvalificerad arbetskraft. Skolan, arbetsgivare och andra förebilder är förutom familjen viktiga aktörer för att influera unga att studera vidare.

Oavsett vilket eller vilka kategorier av människor som är i fokus är högre utbildningsnivå ett av de viktigaste verktygen för utveckling. Med ökade kunskaper minskar fördomar och benägenheten till öppenhet och tillåtande klimat stärks vilket i sin tur bidrar till stärkt social hållbarhet och en bättre folkhälsa.

Insatser bör riktas både till unga och vuxna, attityder till studier är en utmaning för alla. Utbildning, metodutveckling och andra insatser behöver anpassas till olika gruppers behov, särskilt för att nå grupper där studievanan är låg.

Det är särskilt angeläget att insatser för högre utbildning når unga män i Norra Mellansverige eftersom andelen män som studerar vidare är låg i regionen. Andelen unga som saknar slutbetyg från gymnasieskolan är hög i regionen. På vissa orter uppåt 25 %. Möjligheten till individanpassade lösningar för att ge alla unga nödvändig gymnasiekompetens behövs för att minska andelen personer som riskerar permanent utanförskap då kraven och komplexiteten i arbetslivet ökar. Samtidigt är det viktigt att poängtera att en högskoleutbildning i sig inte alltid är lösningen på en trend där många unga flyttar från länen. Ungar behöver också inspireras att utbilda sig för den regionala arbetsmarknaden alternativt förberedas för att på sikt starta eget och se egenföretagande som en livsmöjlighet.

Fokus i debatten ligger ofta på att få dem som flyttar från regionen efter avslutade studier att stanna kvar eller återvända. Behovet av att fokusera på dem som stannar efter avslutade studier är egentligen större. Vart tar de vägen, till vilka jobb? Vilka möjligheter till arbete och företagande som motsvarar deras kompetens finns och hur kan man säkerställa detta? Åtgärder är nödvändiga för att stärka och stödja dem som väljer att stanna och leva sina liv i regionen så att de stärks som individer och på så sätt indirekt bidrar till regional utveckling och tillväxt. Insatser som stärker ungas tilltro till sin egen förmåga och därigenom breddar sin syn på sina framtida livsmöjligheter skapar förutsättningar för fler unga att utveckla sig själva. Det är även nödvändigt att ta tillvara den kraft och potential som finns hos de människor som av olika skäl valt att flytta till regionen så att de stannar och medverkar till utveckling.

3.2 Arbetsmarknad i förändring

Kompetensförsörjning är en av de viktigaste utmaningarna för Norra Mellansverige där arbetsmarknaden är under stor förändring och en omställning pågår ifrån industri till tjänste- och kunskapssamhälle.

En god tillgång till kunskap och kompetens är en avgörande faktor för att behålla och utveckla ett konkurrenskraftigt näringsliv och en stark offentlig sektor sett ur såväl ett regionalt, nationellt och internationellt perspektiv. Företagens investeringar är alltmer globalt rörliga och en höjd kompetensnivå är viktig för att attrahera investeringar och arbetskraft. Att människor har möjlighet att utbilda sig och verka i regionen är därmed avgörande för regionens attraktionskraft och möjlighet att finnas med på en global arena.

För att ha möjlighet att delta i den samhälleliga utvecklingen, möta dess behov och även i fortsättningen vara en attraktiv region, krävs nya och utvecklade kunskaper, innovationer och smart samverkan. Regionens relativt smala branschutbud gör att utmaningarna blir större och därför är det viktigt att aktivt verka för att stärka den branschutveckling som pågår såväl ur ett individ som strukturperspektiv. En sådan utveckling kan på sikt ge möjligheter i form av högre kompetens, sysselsättning och befolkningstillväxt.

Genom att validera yrkeskompetens och komplettera med reell utbildning såväl konkret yrkes- som mera teoretisk utbildning kan man ur ett individperspektiv indirekt bidra till stärkt branschutveckling. För att förbättra anställningsbarheten och förutsättningarna till rörlighet på arbetsmarknaden kan validering vara en bra metod. Genom att färdigheter och kunskaper som erhållits genom formellt och icke formellt lärande synliggörs, systematiseras och dokumenteras förbättras individernas möjligheter på arbetsmarknaden. Dessutom gynnas individers möjlighet att stärka sina positioner på arbetsmarknaden genom dokumenterade kunskaper och erfarenheter. Att jobba med utveckling inom dessa områden bidrar till att minska både köns-, ålders- och övrig segregering på arbetsmarknaden. Det bidrar till säkrare matchning av efterfrågan och utbud genom en bredare rekryteringsbas och stärker också rörligheten på arbetsmarknaden för enskilda individer.

För att bryta könsstereotypa val av utbildning och yrken behöver förutsättningar skapas för att bedriva konkreta jämställdhetsprojekt direkt kopplat till målet om att bryta den könssegregerade arbetsmarknaden. Förutom detta är det nödvändigt att arbeta horisontellt med insatser för ökat genus- och jämställdhetsmedvetande, så kallad jämställdhetsintegrering. Med det menas till exempel insatser för attitydförändrande- och kompetenshöjning, utveckling och tillämpning av konkret metodik riktat exempelvis till rektorer, lärare, studie- och yrkesvägledare men även till arbetsgivare inom såväl privat som offentlig verksamhet. Kunskaps- och medvetandehöjande insatser kopplat till elevers möjligheter till icke-könsstereotypa utbildnings- och praktikval är också nödvändiga. Liknande insatser kan även riktas mot andra viktiga aktörer som på olika sätt kan ha betydelse för en framtida arbetsmarknad i regionen.

Att se människors olikheter som en tillgång, ett verktyg som effektiviserar arbetet för en hållbar utveckling är nödvändigt. En inkluderande regional tillväxt innebär att regionens invånare – oavsett kön, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionshinder, könsöverskridande identitet eller uttryck, sexuell läggning eller ålder – har samma förutsättningar att nå inflytande och få tillgång till tillväxtresurser, dvs. kan medverka och bidra på lika villkor i det regionala tillväxt- och utvecklingsarbetet.

För att öka konkurrenskraften tjänar regionen på att ta till vara hela befolkningens innovationsförmåga, entreprenörskap och kompetenser på arbetsmarknaden. Statistik visar att företagare med utländsk härkomst i högre utsträckning startar och driver företag, har högre omsättning i företagen och anställer fler än företagare med svensk härkomst gör. Personer med

utländsk härkomst kan ofta också bidra till näringslivets internationalisering genom kontakter, språkkunskaper och kännedom om affärsmöjligheter i sina ursprungsländer. Företag och organisationer som vill öka sin innovationsförmåga tjänar också på att rekrytera bredare och skapa en heterogen personalstyrka.

Tillgänglighetsarbetet kan förändra och bredda arbetsmarknaden och på så sätt stärka övergången till arbetslivet för personer med svag förankring på grund av längre tids sjukdom eller funktionsnedsättning. Ett inkluderande arbetsliv handlar i grunden om hur enskilda arbetsplatser är utformade och hur arbetet bedrivs och är organiserat.

Det nationella socialfondsprogrammet främjar tillgänglighet genom valet av prioriterade grupper i programområde 2. Tillgänglighet ska även tillämpas som horisontell princip och inriktas på att bidra till förutsättningar för en mer inkluderande arbetsmarknad som kan öppna möjligheter för fler personer med funktionsnedsättning att få arbete på lika villkor. Satsningar på tillgänglighet i föregående programperiod har haft en god inverkan på individnivå, men en begränsad strukturell påverkan. I programmet 2014–2020 ska projekten ha kunskap om tillgänglighet som används i utformning och genomförande av projekten. Därutöver kan även nyckelpersoner på arbetsplatser som tar emot personer med funktionsnedsättning omfattas av programmets insatser vilket kan bidra till en ökad kunskap på arbetsplatsen om faktorer som främjar inkludering och tillgänglighet.

Det finns en stor potential bland arbetsgivare i såväl privat, idéell och i synnerhet offentlig sektor – där andelen anställda med bl.a. utländsk bakgrund är lägre, att verka för ökad diversitet bland de anställda. Att synliggöra och utveckla kompetens hos invånare med utländsk bakgrund och därigenom förbättra matchningen på arbetsmarknaden och sänka trösklarna in är också viktigt. Ett aktivt regionalt arbete för lika möjligheter och icke-diskriminering kan dessutom bidra till hållbar tillväxt genom att öka inflyttningen av utrikes födda med efterfrågad kompetens.

3.3 För en friskare befolkning

Målet för svensk folkhälsopolitik är att hela befolkningen ska kunna uppnå bästa möjliga hälsa och att hälsan ska vara jämlikt fördelad. Alla människor oberoende av ålder, kön, yrke, utbildning, etnicitet, sexuell läggning eller funktionsförmåga ska ha lika möjligheter till god fysisk, psykisk och social hälsa. Livsvillkor, livsmiljö och levnadsvanor bestämmer i stor utsträckning befolkningens hälsa och påverkas av faktorer som ålder, kön och gener, sociala relationer, boende, utbildning, arbete och andra samhällsliga förhållanden. De faktorer som påverkar folkhälsan spänner alltså över många samhällsområden. Det innebär att de flesta verksamheter som bedrivs i samhället kan medverka till att hälsoläget förbättras.

Nationell och internationell forskning visar på tydliga samband mellan investeringar i utbildning och medellivslängd. Detta talar för att satsningar på utbildning leder till bättre folkhälsa. Det finns flera tänkbara förklaringar till att utökad utbildning i befolkningen som helhet förbättrar hälsoläget. Utbildning leder till att unga liksom vuxna är mer produktiva och därigenom genererar högre inkomster, att de kan använda givna resurser på ett bättre sätt, att förmågan till problemhantering förbättras, att förmågan att tolka och värdera hälsoinformation ökar och att förmågan till samspel med andra människor förbättras.

Ökade satsningar på utbildning är en viktig väg för att förbättra folkhälsan men alla har dock inte samma förutsättningar för teoretisk utbildning. Satsningar på utbildning måste därför anpassas till olika gruppers behov. Utvecklingen bör fokusera på att skapa förutsättningar och öka tillgängligheten till en utbildning för alla.

Arbetsförhållanden berör många människor under en stor del av livet. Arbetsmiljön är viktig för enskilda individers hälsa och välbefinnande och därmed för verksamheters utveckling. Hälsan påverkas av arbetsmiljö men också av till exempel anställningsformer och möjligheten att skapa balans mellan arbetsliv och fritid. Det räcker inte att endast förebygga ohälsa i arbetslivet, insatser som främjar hälsa i arbetslivet behövs också. En inkluderande och breddad arbetsmarknad kan på ett effektivt sätt ta tillvara på resurser hos alla olika grupper i samhället. Detta kan förverkligas genom alternativa företagsformer, exempelvis arbetsintegrerande sociala företag.

Hälsa är en faktor som ger effekter i den regionala utvecklingen. Bättre folkhälsa innebär en hållbar utveckling genom bland annat; ökat arbetsdeltagande och högre produktivitet bland anställda, fler produktiva år, ökade inkomster, förbättrad inlärningsförmåga, ökad kreativitet samt minskade kostnader för vård och omsorgstjänster. Genom ett större deltagande i arbetslivet kan mer av samhällets resurser användas då människor med god hälsa bidrar till en starkare utveckling.

3.4 Regionala utvecklingsstrategier

De regionala utvecklingsstrategierna i Dalarna, Gävleborg respektive Värmland pekar ut riktningen för det regionala utvecklingsarbetet i respektive region. De är framtagna utifrån analyser om de respektive länens olika förutsättningar. Strategierna är olika i sina konstruktioner bland annat genom att Gävleborg till skillnad mot Dalarna och Värmland valt att formulera målsättningar i större målområden där olika riktningar anges och framgång mäts genom ett antal indikatorer medan Dalarna och Värmland i sina respektive strategier anger prioriterade områden med därtill kopplade mål och indikatorer. Därmed utgör strategierna även en grund för den prioritering som görs inom ramen för den regionala handlingsplanen för Norra Mellansverige. Socialfondens insatser bör utgöra ett av flera verktyg för att bidra till måluppfyllelse mot respektive regions utvecklingsstrategi varför inga kvalitativa mål för Socialfonden exklusivt formuleras i denna handlingsplan. Nedan sammanfattas vision och målbilder i de regionala utvecklingsstrategierna kortfattat.

Dalarna

"Dalarna möter framtidsutmaningar med lust, vilja och skapandekraft. Här kan alla utvecklas och finna sin plats."

Dalarnas vision utgör tillsammans med ett antal målbilder ett ställningstagande för Dalarnas framtid. Målbilder med särskild koppling till Socialfondens programområden är:

- Dalarna präglas av goda levnadsvillkor på lika villkor för alla.
- Dalarna är en välkomnande och öppen region som står för mångfald och tolerans.
- Dalarna är landets bästa region för unga där ungas drivkraft tas tillvara med en tydlig plats i tillväxtarbetet.
- Dalarna är en region där jämställdhet och mångfald är drivkrafter för tillväxt, sysselsättning och entreprenörskap.
- Dalarna är en lärande region som möter människornas, näringslivets och samhällets behov av kunskap och kompetens.

Gävleborg

"Nya möjligheter för människors självförverkligande och aktiva bidrag till samhällsutvecklingen."

Det övergripande målet i Gävleborgs regionala utvecklingsstrategi stödjer sig på tre målområden; Stärkta individer, Smart samverkan och Tillgängliga miljöer. I den regionala utvecklingsstrategins underliggande kompetensprogram konkretiseras målbilder med särskild koppling till Socialfonden:

- Förutsättningar för lärande: I Gävleborg skapas gynnsamma och tillåtande miljöer för livslångt lärande och förverkligande av idéer.
- Utbildning: I Gävleborg har varje människa möjlighet till utbildning och kompetensutveckling i ett livslångt lärande.
- Kompetensförsörjning: Gävleborg har en väl fungerande kompetensförsörjning för att driva utveckling och innovation inom dagens och mot morgondagens arbetsliv.

Utgångspunkten för det regionala utvecklingsarbetet är att utvecklingen ska vara hållbar ur de tre perspektiven; social, miljömässig och ekonomisk.

Värmland

"Värmland – ett skönare liv."

Värmlands vision utgör tillsammans med ett antal målbilder ett ställningstagande för Värmlands framtid. Målbilder med särskild koppling till Socialfondens programområden är:

- I Värmland uppmuntras utbildning och kompetensutveckling hela livet.
- Alla erbjuds god utbildning utifrån sina förutsättningar.
- Vi har ett utbildningssystem med hög kvalitet från förskola till högre utbildning.
- Utbildningsanordnare och arbetsgivare samverkar för att möta arbetslivets behov.

Värmlands åtgärder inom höjd kompetens på alla nivåer är:

- Höjd utbildningsnivå - arbeta med attityder till utbildning och säkra en utbildning från grundskola till högre utbildning med hög kvalitet och goda resultat. Samverkan mellan skola, högre utbildning och arbetslivet.
- Förbättrad kompetensmatchning - bygga regionala kompetensplattformar och samverkan med arbetsgivare, utbildningsanordnare och matchningsaktörer. Behovsanpassa befintliga och utveckla nya utbildningar för att öka anställningsbarheten och rörligheten på arbetsmarknaden.

Värmlandsstrategin präglas av ett antal grundläggande perspektiv: de sociala, miljömässiga och ekonomiska hållbarhetsdimensionerna. De här perspektiven ska genomsyra arbetet med att genomföra Värmlandsstrategin så att nuvarande och kommande generationer kan erbjudas sunda sociala, miljömässiga och ekonomiska förhållanden.

Sammanfattning

De tre utvecklingsstrategierna har olika konstruktion, men många innehållsrika beröringspunkter, inte minst kring de frågor som är kopplade till Socialfonden. Behovet av kunskap, kompetens och lärande betonas starkt i de regionala utvecklingsstrategierna. Hållbar utveckling beskrivs som ett grundläggande perspektiv eller utgångspunkt i de tre utvecklingsstrategierna. Det sociala hållbarhetsperspektivet har särskild stark bäring på Socialfonden då det innebär ett inkluderande synsätt där alla utifrån sina förutsättningar ska utvecklas till medskapande samhällsindivider med möjlighet till självförverkligande utifrån sin egen potential och egna drivkrafter.

4. Programområden

Den regionala handlingsplanen för Socialfonden 2014-2020 i Norra Mellansverige omfattar samtliga tre programområden; Kompetensförsörjning, Öka övergångarna till arbete samt Sysselsättningsinitiativet för unga. Varje insatsområde är uppdelat i investerings-prioriteringar utformade av kommissionen utifrån framförallt de 3 sista av de 11 tematiska mål som är satta i det gemensamma ramverket för ESI-fonderna. En översiktlig bild över detta återfinns i bilaga 1.

Det nationella socialfondsprogrammet utgör ramverket för vilken typ av insatser Svenska ESF-rådet kan bevilja. Handlingsplanens regionala prioriteringar bygger på den socioekonomiska analys som tagits fram för de tre regionerna inför skrivandet av handlingsplanen och som sammanfattats i kapitel 2 "Beskrivning av regionen, Norra Mellansverige". Den socioekonomiska analysen är i sig en fördjupning av de analyser på vilka de tre regionernas bygger och tar sin utgångspunkt i. I de regionala utvecklingsstrategierna finns mål eller målområden och indikatorer angivna som kan kopplas direkt till insatserna i handlingsplanen. Därför har inga specifika kvalitativa mål formulerats för denna plan då syftet istället är att planens insatser ska leda till målluppfyllelse i respektive regions utvecklingsstrategi. Inom respektive programområde ska ses som vägledande för att utveckla projekt inom de områden som bäst möter Norra Mellansveriges utvecklingsbehov.

De prioriterade insatserna gäller den målgrupp som står angiven under respektive investeringsprioritet. Till anställda räknas såväl företagare som anställda i offentlig och privat sektor, samt civilsamhällets organisationer.

Projektägare kan vara offentliga och privata aktörer samt organisationer inom civilsamhällets organisationer.
Projekt kan innehålla olika prioriteringar riktade till olika målgrupper i ett och samma projekt.

Insatser inom samtliga programområden kan inkludera hälsofrämjande åtgärder.

Kapitel 7, Regionala principer för urval, redogör för vilka generella urvalsprinciper som gäller för insatser inom samtliga programområden.

4.1 Programområde 1 - Kompetensförsörjning

Investeringsprioritering 10.3

Att stärka lika tillgång till livslångt lärande för alla åldersgrupper i formella, icke-formella och informella sammanhang, höja arbetskraftens kunskaper, färdigheter och kompetens och främja flexibla utbildningsvägar inklusive genom yrkesvägledning och validering av förvärvat kompetens.

Mål 1.1

Stärka kompetensen hos i huvudsak sysselsatta kvinnor och män, men även hos personer som står långt från arbetsmarknaden, i enlighet med arbetsmarknadens och den enskilda arbetsplatsens behov.

Målgrupper

Målgruppen för insatser inom programområde 1 är alla sysselsatta såväl anställda som företagare, oavsett anställningsform, tidslängd och inom såväl privat, offentlig och ideell sektor. Målgruppsdefinitionen är bred i syfte att möta behov av kompetensutveckling i alla typer av verksamheter. Givet Norra Mellansveriges näringslivsstruktur och Socialfondens syfte att bidra

till ökad tillväxt och sysselsättning, är kompetensutvecklingsinsatser riktade mot små- och medelstora företag prioriterade.

Målgruppen inom programområdet omfattar dessutom kvinnor och män som är prioriterade inom programområde 2.

Regionens prioriteringar:

- Insatser för kompetenskartläggning och kompetenshöjning för anställda som i sin tur bidrar till arbetsgivarens möjligheter att utveckla verksamheten och ta ett större ansvar för egen kompetensplanering.
- Insatser som bidrar till att stärka kvinnors och mäns möjligheter till övergång från deltids- och tillfälliga anställningar till anställningar som möjliggör hållbar egen försörjning. Särskilt i syfte att bryta den könssegregerade arbetsmarknaden.
- Insatser som utvecklar kunskaps- och erfarenhetsutbyte mellan företagare, redan anställda och kvinnor och män som står utanför arbetsmarknaden. Insatserna kan exempelvis innehålla formellt och informellt lärande, kompetensutveckling, praktik, validering, lärlingsalternativ eller annan yrkesintroduktion, (PO1 och PO2).
- Insatser som medverkar till validering av förvärvade kunskaper för kvinnor och män i anställning eller eget företag. Dessa insatser kan kombineras med valideringsinsatser för de som står utanför arbetsmarknaden.

Regionens kvantitativa målvärden:

För hela programområde 1 ska under programperioden minst 12 770 deltagare ha medverkat i beslutade insatser. Av dessa ska minst 12 443 vara anställda deltagare inklusive egenföretagare och 327 vara arbetslösa deltagare.

Investeringsprioritering 10.4

Att förbättra utbildningens relevans för arbetsmarknaden, underlätta övergången från utbildning till arbete, förstärka yrkesutbildningssystemen och deras kvalitet, inbegripet genom mekanismer för att förutse kompetensbehoven, anpassning av kursplaner och inrättande och utveckling av arbetsbaserade system för lärande, inbegripet system med både teori och praktik och lärlingssystem.

Mål 1.2

Ökad samverkan och förstärkt koppling mellan utbildning, arbetsliv och arbetsplatsförlagt lärande.

Målgrupper

Målgruppen omfattar organisationer, myndigheter, företag och andra arbetsgivare inom privat, offentlig och civilsamhällets organisationer.

Regionens prioriteringar:

- Insatser för utveckling och tillämpning av metoder som bidrar till stärkt förståelse hos såväl arbetsgivare som utbildningsanordnare för de behov och förutsättningar som finns på arbetsmarknaden och inom utbildningssystemet. Syftet är att förstärka och utveckla samverkan så att insatser för utbildning i högre grad matchar arbetsmarknadens behov. Exempel på samverkansparter kan vara; befintliga branschråd, kompetensplattformar, kompetensnätverk, collegekoncept m.fl.
- Insatser för utveckling och tillämpning av metoder i syfte att underlätta för arbetsmarknadens möjligheter att ta emot individer i praktik och utbildning i arbetslivet.
- Insatser för att implementera, anpassa och utveckla metoder och verktyg som bidrar till att bryta den könssegregerade arbetsmarknaden och därmed stärka kvinnors och mäns möjligheter på arbetsmarknaden.
- Insatser som bygger upp och utvecklar arbetsgivares stödstrukturer för introduktion på arbetsplatser samt utvecklar tillgången och höjer kvaliteten på handledare i arbetslivet. Gäller ej redan befintliga metodstöd.
- Insatser som utvecklar och systematiserar valideringsinstrument i syfte att få legitimitet och långsiktighet i koppling mellan arbetsgivare och utbildningssystem.
- Insatser för att identifiera, utveckla och anpassa olika utbildningar och utbildningssystem så att de svarar mot individers behov, förutsättningar, arbetsmarknadens behov och medverkar till att bryta den könssegregerade arbetsmarknaden.
- Insatser för att utveckla metoder och modeller för kompetenskartläggning och kompetenshöjning för anställda i syfte att stärka individers ställning på arbetsmarknaden samt stärka arbetsgivares verksamheter och konkurrensförmåga.
- Insatser för kunskaps- och kompetensutveckling om de strukturer som hindrar utvecklingen av ett jämställt och jämlikt samhälle. Syftet är dels att bidra till en hållbar egen försörjning genom att stärka flickors- och pojkars, kvinnors och mäns inkludering och ställning på arbetsmarknaden samt att bidra till att bryta den könssegregerade arbetsmarknaden.

Regionens kvantitativa målvärde:

För mål 1.2 ska under programperioden minst 3 projekt genomföras.

4.2 Programområde 2 – Öka övergångarna till arbete

Investeringsprioritering 8.1

Tillgång till anställning för arbetssökande och icke-förvärvsarbetande, inbegripet långtidsarbetslösa och personer som befinner sig långt från arbetsmarknaden, samt genom lokala sysselsättningsinitiativ och stöd till arbetstagarnas rörlighet.

Mål 2.1

Kvinnor och män som står långt från arbetsmarknaden ska komma i arbete, utbildning eller närmare arbetsmarknaden.

Målgrupper

Insatserna inom målområdet öka övergångarna till arbete är kvinnor och män som:

- är unga (15-24 år)
- är långtidsarbetslösa (mer än 12 månader)
- är nyanlända invandrare
- har en funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga, eller
- är eller har varit sjukskrivna och har behov av stöd för återgång till arbete

Insatser inom programområdet kan även omfatta kvinnor och män verksamma inom den privata, den offentliga och den ideella sektorn, vilka inom sina respektive verksamheter kan bidra till att stärka övergången till arbete för kvinnor och män inom de prioriterade grupperna. Det kan till exempel handla om medverkan i metodutveckling eller deltagande i kompetensutveckling som rör en viss metodik inom ramen för ett projekt. För att stärka arbetsgivarens möjligheter att erbjuda arbete eller praktik kan utbildning för sysselsatta i till exempel handledning och anpassning av arbetets innehåll och organisering ha stor betydelse.

Regionens prioriteringar:

- Insatser för att tillämpa och utveckla metoder för att öka individens anställningsbarhet exempelvis via utbildning, stöd i genomförandet av utbildning, arbetsplatsförlagd utbildning och yrkesintroduktion, praktik, språkstöd, arbetslivsinriktad rehabilitering och/eller andra förberedande insatser. Detta inkluderar även handledning samt insatser i form av kompetensutveckling för de som ska utgöra stöd och handledning.
- Insatser för metodutveckling och tillämpning av individanpassad matchning av arbete och/eller utbildning.
- Insatser för tillämpning av individanpassade åtgärder för att kvinnor och män ska slutföra sina grund- och gymnasiestudier.
- Insatser som utvecklar kunskaps- och erfarenhetsutbyte mellan kvinnor och män som står utanför arbetsmarknaden, arbetsgivare och anställda. Insatserna kan exempelvis innehålla formellt och informellt lärande, kompetensutveckling, praktik, validering, lärlingsalternativ eller annan yrkesintroduktion.
- Insatser för att stärka entreprenörskap genom utveckling och tillämpning av metoder inom exempelvis arbetsintrenderande socialt företagande.

- Insatser för att utveckla och tillämpa metoder som minskar glappet mellan rehabilitering, arbetsträning samt andra förberedande insatser och utbildning/arbete.

Regionens kvantitativa målvärde:

För hela programområde 2 ska under programperioden minst 6 863 deltagare ha medverkat i beslutade insatser. För mål 2.1 innebär detta minst 2 288 arbetslösa deltagare.

Investeringsprioritering 8.2

Varaktig integration på arbetsmarknaden för ungdomar, särskilt de som inte arbetar eller studerar, inklusive ungdomar som löper risk för social utestängning och ungdomar från marginaliserade grupper, vilket inbegriper genomförandet av ungdomsgarantin.

Mål 2.2

Underlätta etableringen i arbetslivet och öka deltagandet i utbildning för unga (15-24 år) kvinnor och män.

Målgrupper

Insatserna ska riktas till unga kvinnor och män (15-24 år). Insatserna inom programområdet kan även omfatta kvinnor och män verksamma inom den privata, offentliga och den ideella sektorn, vilka inom sina respektive verksamheter kan bidra till att stärka övergången till arbete för kvinnor och män i de prioriterade målgrupperna. Det kan till exempel handla om medverkan i kompetensutveckling eller deltagande i kompetensutveckling som rör en viss metodik inom ramen för ett projekt. Utbildning för sysselsatta i till exempel handledning och anpassning av arbetets innehåll och organisering kan ha stor betydelse för arbetsgivarens möjligheter att erbjuda arbete eller praktik.

Regionens prioriteringar:

- Insatser för att utveckla och tillämpa metoder genom individuella stödinsatser för att förebygga avhopp och stödja unga som hoppat av eller inte klarat måluppfyllelsen i grund- och gymnasieskola. Insatserna kan kombineras med kompetensutvecklingsinsatser för lärare, studie- och yrkesvägledare och andra berörda som i sina yrkesroller bidrar till att förebygga framtida skolavhopp.
- Insatser för att öka individens anställningsbarhet exempelvis via utbildning, stöd i genomförandet av utbildning, arbetsplatsförlagd utbildning och yrkesintroduktion, praktik, språkstöd, arbetslivsinriktad rehabilitering och/eller andra förberedande insatser.
- Insatser för att stärka entreprenörskap genom utveckling av individuella stödinsatser inom exempelvis arbetsintegrerande sociala företag.
- Insatser för att utveckla och tillämpa metoder som stärker ensamkommande flyktingbarns introduktion till studier och arbete, bör till exempel innehålla hälsofrämjande insatser.
- Insatser för att utveckla och tillämpa samordning av och mellan aktörer på *lokal* nivå över organisations-, sektors- och förvaltningsgränser i syfte att skapa ett strukturerat samarbete kring enskilda individer.

Regionens kvantitativa målvärde:

För hela programområde 2 ska under programperioden minst 6 863 deltagare ha medverkat i beslutade insatser. För mål 2.2 innebär detta minst 3 050 arbetslösa deltagare.

Investeringsprioritering 9.1

Aktiv integration, inklusive för att främja lika möjligheter, aktivt deltagande samt förbättra anställningsbarheten.

Mål 2.3

Kvinnor och män som står särskilt långt från arbetsmarknaden ska komma i arbete, utbildning eller närmare arbetsmarknaden.

Målgrupper

Insatserna inom det tematiska målet ska riktas till kvinnor och män som:

- Är unga (15-25 år)
- Är långtidsarbetslösa (mer än tolv månader)
- Är nyanlända invandrare
- Har en funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga, eller
- Är eller har varit sjukskrivna och har behov av stöd för återgång till arbete

Insatser inom programområdet kan även omfatta personer verksamma inom den privata, offentliga och den ideella sektorn, vilka inom sina respektive verksamheter kan bidra till att stärka övergången till arbete för kvinnor och män i de prioriterade grupperna. Det kan till exempel handla om medverkan i metodutveckling eller kompetensutveckling som rör en viss metodik inom ramen för ett projekt. Utbildning för sysselsatta i till exempel handledning och anpassning av arbetets innehåll och organisering kan ha stor betydelse för arbetsgivarens möjligheter att erbjuda arbete eller praktik.

Regionens prioriteringar:

- Insatser för att utveckla och tillämpa samordning mellan ansvariga aktörer på lokal nivå över organisations- sektors- och förvaltningsgränser i syfte att stärka förutsättningar för den enskilde individens etablering på arbets- och/eller utbildningsmarknaden.
- Insatser för att utveckla och tillämpa metoder som underlättar för personer med utländsk härkomst att etablera sig på arbetsmarknaden, till exempel genom praktik, kompetensutveckling, validering och arbetsintegrerad språkinläring. Det kan långsiktigt stärka arbetsgivarens möjligheter till kompetensförsörjning och utveckling av sina verksamheter. Insatserna kan inkludera hälsofrämjande åtgärder.
- Insatser för att stärka entreprenörskap genom utveckling av individuella stödinsatser inom exempelvis arbetsintegrerande sociala företag.
- Insatser för att utveckla metoder och tillämpa insatser som möjliggör rehabilitering och arbetsträning för de personer som står långt från arbetsmarknaden att etablera sig på arbetsmarknaden. Samt personer som på grund av långvarig sjukdom och nedsatt funktionsförmåga har behov av omställning till nytt arbete.

Regionens kvantitativa målvärde:

För hela programområde 2 ska under programperioden minst 6 863 deltagare ha medverkat i beslutade insatser. För mål 2.3 innebär detta minst 1 525 arbetslösa deltagare.

4.3 Programområde 3 – Sysselsättningsinitiativet för unga

Investeringsprioritering 8.2

Varaktigt integration på arbetsmarknaden för ungdomar, särskilt de som inte arbetar eller studerar, inklusive ungdomar som löper risk för social utestängning och ungdomar från marginaliserade grupper, vilket inbegriper genomförandet av ungdomsgarantin.

Mål 3.1

Öka sysselsättningen och deltagandet i utbildning hos unga (15-24 år) arbetslösa kvinnor och män och andra unga som varken arbetar eller studerar.

Målgrupper

Insatserna ska riktas till arbetslösa unga kvinnor och män (15-24 år) i Norra Mellansverige.

Målet med programområde 3 är att öka anställningsbarheten bland unga arbetslösa kvinnor och män som står långt ifrån arbetsmarknaden och att stärka efterfrågan på arbetskraft för dessa grupper. Detta ska ske genom att stödja individer och bör därför huvudsakligen användas för att vidareutveckla, stärka och höja kvaliteten i befintliga insatser, projekt och metoder. Insatserna kan genomföras genom samarbete mellan flera aktörer, t.ex. Arbetsförmedlingen, kommunerna, utbildningsanordnare och arbetsmarknadens parter.

Regionens prioriteringar:

- Insatser för att förebygga avhopp och stödja unga som hoppat av eller inte klarat måluppfyllelsen i grund- och/eller gymnasieskola.
- Insatser för att öka individens anställningsbarhet exempelvis via utbildning, stöd i genomförandet av utbildning, arbetsplatsförlagd utbildning, lärlingsalternativ, yrkesintroduktion, praktik, arbetslivsinriktad rehabilitering samt andra förberedande insatser.
- Insatser för att stärka entreprenörskap genom utveckling individuella stödinsatser inom exempelvis arbetsintegrerande sociala företag.
- Insatser för att stärka ensamkommande flyktingbarns introduktion till studier och arbete. Insatserna bör inkludera hälsofrämjande åtgärder.
- Tillämpning av projekt och metoder, beprövade lokalt, regionalt, nationellt eller internationellt.

Regionens kvantitativa målvärde:

För hela programområde 3 ska under programperioden minst 3 046 arbetslösa deltagare ha medverkat i beslutade insatser.

5. Horisontella principer

Den regionala handlingsplanen för Socialfonden ska främja hållbar utveckling i flera avseenden. Givet det nationella programmet övergripande mål om väl fungerande arbetsmarknad och en varaktigt ökad sysselsättning, står den sociala dimensionen i centrum. Socialt hållbar utveckling handlar om respekten för mänskliga rättigheter, inklusive rätten till arbete och jämställdhet. Med hjälp av kompetensutveckling och ett individuellt utformat stöd att finna, få och behålla ett arbete kan den regionala handlingsplanen bidra till ett hållbart arbetsliv där kvinnors och mäns, flickors och pojkars kompetens och potential utvecklas och tas till vara.

5.1 Hållbar utveckling

Ekonomisk, social och miljömässigt hållbar utveckling hänger samman. Hållbar utveckling förutsätter en effektiv ekonomi, men också att resurserna brukas utan att förbrukas, en god social sammanhållning och att demokratiska grundvärden respekteras. De tre dimensionerna av hållbar utveckling – den ekonomiska, den miljömässiga och den sociala dimensionen – ska utvecklas parallellt och ömsesidigt förstärka varandra. Man kan säga att miljömässig hållbarhet utgör en ram eller gräns för vad som kan tillåtas för att värna det ekologiska systemet, att ekonomin är det medel som finns för att nå målet om ett socialt hållbart samhälle.

Miljömässig hållbarhet

Miljömässig hållbarhet innebär att långsiktigt bevara ekosystemen och skapa en effektivare resursanvändning som minskar påverkan på naturen och människans hälsa. Den miljömässiga hållbarheten bygger på att använda våra samlade resurser på ett sådant sätt att naturens tillstånd upprätthålls, att människors hälsa nu och i framtiden främjas och att konsumtionen anpassas till miljöns ramar.

Ekonomisk hållbarhet

Ekonomisk hållbarhet är en ekonomisk utveckling som inte medför negativa konsekvenser för den ekologiska eller sociala hållbarheten. En ökning av ekonomiskt kapital får alltså inte ske på bekostnad av en minskning i naturkapital eller socialt kapital. Ekonomin ses som drivkraften för hur vi både hushåller och skapar tillväxt med de resurser och kapitaltillgångar som finns i samhället (realkapital, naturkapital, humankapital och socialt kapital). Utifrån denna tolkning blir det också tydligt att de tre dimensionerna av hållbarhet är helt beroende av varandra.

Social hållbarhet

Social hållbarhet innebär långsiktiga möjligheter för alla kvinnor och män, flickor och pojkar att vara medskapare i ett tryggt och utvecklande samhälle. Förutsättningen för ett socialt hållbart samhälle är att det råder jämlika möjligheter till delaktighet och inflytande för alla människor. Det betyder ett samhälle som förmår inkludera alla och har en hög grad av tillit. Samhällets hållbarhet i ett regionalt och lokalt perspektiv är platser där människor vill leva, bo och arbeta tillsammans idag och i framtiden.

Den sociala dimensionen är i fokus i Socialfonden. Den regionala handlingsplanens insatser ska bidra till social hållbar utveckling. Kraven på att främja lika möjligheter och icke-diskriminering ska säkerställa detta. Ett miljöperspektiv kan inkluderas i insatserna, även om det inte är något krav.

Socialfondens insatser för ökad sysselsättning och tillväxt kan kombineras med ett miljöperspektiv genom exempelvis stöd för kompetensutveckling och kompetensförsörjning

som underlättar övergången till en koldioxidsnål ekonomi och framväxten av nya, gröna jobb. Samordning med insatser inom Regionalfonden i Norra Mellansverige, där ett område handlar om forskning, innovation samt utveckling och anammande av ny energieffektiv och koldioxidsnål teknik, är här särskilt viktigt.

5.2 Främja lika möjligheter och icke-diskriminering

Frihet från diskriminering är en mänsklig rättighet. I svensk lagstiftning finns skydd mot diskriminering som har samband med diskrimineringsgrunderna kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder. Från den 1 januari 2015 utgör även bristande tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning en ny form av diskriminering. Förbudet mot diskriminering i form av bristande tillgänglighet gäller inom de flesta samhällsområden inklusive arbetsmarknadspolitisk verksamhet. Det finns också krav på att arbetsgivare ska vidta aktiva åtgärder för att förhindra diskriminering och främja lika rättigheter och möjligheter. Gällande tillgänglighet för kvinnor och män med funktionshinder har regeringen som mål att skapa ett samhälle utan hinder för delaktighet och jämlikhet i levnadsvillkor för kvinnor och män med funktionsnedsättning.

Målet är att projekten främjar tillgänglighetsperspektivet i sin verksamhet genom att identifiera och undanröja hinder för tillgänglighet, och på så sätt möjliggör för kvinnor och män med olika funktionsnedsättningar att bli delaktiga i projektets insatser.

5.3 Främja jämställdhet mellan kvinnor och män

Den svenska jämställdhetspolitiken utgår från att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv. Det innebär bland annat att kvinnor och män ska ha samma möjligheter och villkor i fråga om utbildning och betalt arbete som ger ekonomisk självständighet livet ut vilket knyter an på ett bra sätt till Socialfondens insatser som avgränsas till att bidra till kompetensförsörjning samt att öka övergångarna till arbete.

Jämställdhetsintegrering är EU:s, den svenska regeringens, såväl som de tre länen i Norra Mellansveriges huvudsakliga strategi för att uppnå det jämställdhet. Detta innebär att effekter och konsekvenser för kvinnor och män, flickor och pojkar ska beaktas och prövas i allt beslutsfattande på alla nivåer och integreras i alla de processer som tar sin utgångspunkt i det regionala utvecklingsarbetet.

Regionen Norra Mellansverige är fortfarande långt ifrån jämställd. När det gäller arbetsmarknaden är den starkt könssegregerad och de könsstereotypa mönstren som råder för vuxna kvinnor och män reproduceras alltjämt vid val av utbildning i yngre åldrar. Även i relation till företagande är valen starkt könssegregerade och långt fler kvinnor än män kombinerar sitt företagande med en anställning. I fråga om inkomst har kvinnor generellt sett lägre lön än män för samma arbete och andelen män som arbetar i någon form av ledningsfunktion är dubbelt så stor som för andelen kvinnor.

Bland kvinnor i Norra Mellansverige är andelen med längre eftergymnasial utbildning något högre, (23 %) än bland män, (13 %) och börjar närma sig rikets nivå på 29 % (kvinnor) respektive 21 % (män). Man kan dock se att utbildningsnivån har ökat eftersom andelen med högskoleutbildning är högre bland de yngre ålderskategorierna, oavsett kön.

Statistiken visar att tendensen jämfört med riket likaväl som skillnader mellan kvinnor och män befästs tidigt i skolgången. Den låga utbildningsnivån hänger sannolikt ihop med att utbildning generellt sett har värderats lågt i regionen. Det tycks finnas en tradition i Norra Mellansverige

att det är bättre att "arbeta sig upp" än att vidareutbilda sig och många av dagens unga har föräldrar som har klarat sig bra utan högre utbildning vilket märks främst bland män.

Det finns även ett nära samband mellan hur kvinnor och män väljer att arbeta och hur man planerar och lever sina privata liv. Att påverka privata sociala ställningstaganden och kulturella mönster är inte det offentligas uppgift men det är viktigt att förstå hur olika strukturer påverkar varandra och att det inte alltid är välkommet med förändringar i arbetslivet som kan uppfattas som störande för hur människor medvetet eller omedvetet valt att ordna sina liv.

Såväl Socialfonden som de regionala utvecklingsstrategierna för Norra Mellansverige har som mål att den könssegregerade arbetsmarknaden ska brytas. En könssegregerad arbetsmarknad bidrar bland annat till inlåsnings effekter vilket försvårar till exempel generationsväxling och begränsar utnyttjandet av hela arbetsmarknadens utbud av arbetskraft. Dessutom leder den till svårigheter att försörja sig på sitt arbete då ett flertal av de branscher där framförallt kvinnor arbetar generellt sett erbjuder visstidsanställningar med lägre tjänstgöringsgrader.

Genom tillämpning av jämställdhetsintegrering ska insatser i den regionala handlingsplanen bidra till att skapa förutsättningar för ett hållbart utbildnings- och arbetsliv för både kvinnor och män, flickor och pojkar. Ett jämställdhetsperspektiv är integrerat i den regionala handlingsplanen genom valet av prioriterade områden såväl som i regionala principer för urval. I insatser som ska stärka individens ställning på arbetsmarknaden ska analysen lägga grund för att både kvinnors och mäns kompetens tas tillvara och utvecklas i projekten.

Socialfondens projekt ska främja jämställdhet med utgångspunkt i den regionala handlingsplanens mål, målgrupper och prioriteringar genom att:

- projektet har av ESF-rådet godkänd jämställdhetskompetens internt eller genom externt stöd,
- individbaserad statistik alltid redovisas könsuppdelad,
- en jämställdhetskonskvansanalys ingår i projektets problemanalys,
- aktiviteter i projektet beaktar jämställdhetsperspektiv i enlighet med analysen och,
- jämställdhetsperspektivet finns med i utvärderingen av projektet, dessutom
- beskriver projektet förväntade resultat och långsiktiga effekter som påverkar och bidrar till att bryta könssegregeringen den regionala arbetsmarknaden.

Vidare finns förutsättningar att bedriva jämställdhetsprojekt direkt kopplat till målet om att bryta den könssegregerade arbetsmarknaden. Till exempel bör insatser riktas mot attitydförändrande- och kompetenshöjande insatser för rektorer, lärare, studie- och yrkesvägledare kopplat till elevers möjligheter till icke- könsstereotypa utbildnings- och praktikval. Liknande insatser bör även riktas mot arbetsgivare och andra viktiga aktörer som på olika sätt kan ha betydelse för en framtida arbetsmarknad i regionen.

5.4 Tillgänglighet

Ett inkluderande arbetsliv handlar i grunden om hur enskilda arbetsplatser är utformade och hur arbetet bedrivs och är organiserat. Det kan handla om såväl fysiska anpassningar av lokal och utrustning, som arbetstider, arbetsfördelning, utbildningsmöjligheter, attityder och kunskaper och ledarskap. Arbetsgivarna har en central roll för att genom anpassningar av den fysiska och psykosociala arbetsmiljön bidra till ett arbetsliv där personer med funktionsnedsättning ges möjlighet att delta på lika villkor.

Projekten ska ha kunskap om tillgänglighet, som används i utformning och genomförande av projekten. Individuellt stöd är viktigt, men det behövs också kompletterande utvecklingsarbete för att arbetslivet ska omfatta fler. Nyckelpersoner på arbetsplatser, som tar emot personer med funktionsnedsättning, omfattas av programmets insatser. Dessa kan bidra till en ökad kunskap på arbetsplatsen om faktorer som främjar inkludering och tillgänglighet.

6. Transnationellt samarbete

I EU 2020-strategin betonas vikten av ett närmare samarbete mellan unionens medlemmar för att uppnå målen för smart, hållbar och inkluderande tillväxt för alla. Socialfonden ska under programperioden 2014–2020 stödja satsningar på och koordinering av interregionala och transnationella aktiviteter där målgrupperna finns i minst ytterligare en annan medlemsstat. Ett viktigt medel för detta är transnationellt samarbete, som kan användas som verktyg för inhämtning och spridning av nya idéer. Särskilt meriterande är projekt som har en ansats om gemensamt lärande i sitt transnationella arbete. Det kan handla om insatser för erfarenhetsutbyte, omvärldskunskaper och metodutveckling. Det kan också handla om att utveckla konkret samverkan mellan socialfondsprojekt i olika geografier i form av gemensamma utbildningsinsatser. Det aktuella projektets inriktning och kompetensbehov ska styra vilket land samarbetspartners väljs ifrån. Utöver att alla projekt uppmanas att undersöka möjligheterna till transnationella kontakter och kunskaps- och erfarenhetsutbyte kommer det finnas möjlighet att utlysa medel inom PO1 för att möta de behov av ökad internationalisering som finns inom såväl privat, offentlig och idéburen sektor.

I det nationella programmet för Socialfonden anges att Sverige kommer medverka i det av EU-kommissionen föreslagna gemensamma ramverket för transnationellt samarbete. Ramverket består av sju olika tematiska områden. Sverige kommer delta inom följande fem teman:

- Sysselsättning
- Sysselsättning för unga
- Inkludering
- Lärande och kompetensutveckling
- Social ekonomi

Av huvudinitiativen i Europa 2020-strategin vill Norra Mellansverige särskilt lyfta fram Plattformen mot fattigdom och social utestängning, Unga på väg och Agendan för ny kompetens och arbetstillfällen som särskilt relevanta för regionen. För Norra Mellansverige är det även särskilt meriterande med projekt som bidrar till måluppfyllelse av EU:s Strategi för Östersjöregionen.

Transnationella aktiviteter kan ge ett mervärde för gemensamt lärande inom och mellan de europeiska regionerna. Det eventuella samarbetet ska vara tydligt kopplade till projektens syften och mål. Projekten kan gärna bygga vidare på redan etablerade kontakter, samarbeten och erfarenheter från tidigare transnationella aktiviteter, (Life Long Learning Programme, Equal, Europeiska regionala utvecklingsfonden m.fl. är några exempel). Det bör även finnas möjlighet att delta i samt göra gemensamma utlysningar med andra europeiska regioner.

6.1 EU:s Strategi för Östersjöregionen

Socialfonden ska under de närmaste åren förstärka det transnationella samarbetet med särskilt fokus på samarbete mellan projekt och aktörer i medlemsstaterna runt Östersjön. Syftet med EU:s Strategi för Östersjöregionen är att möta de gemensamma utmaningar som länderna i Östersjöregionen står inför i dag. EU:s Strategi för Östersjöregionen bidrar till målen i EU 2020-strategin genom ett fördjupat regionalt samarbete i Östersjöregionen. EU-medlemskapet ska tas

till vara för att skydda och förbättra Östersjöns känsliga marina miljö, för att stärka utvecklingen och integrationen i området och för att stärka Östersjöregionens tillväxt och konkurrenskraft. Regeringens vision är att Östersjöregionen ska vara en föregångsregion för hela EU inom en rad olika områden.

Strategin har tre huvudmål:

1. Rädda havsmiljön
2. Länka samman regionen
3. Öka välståndet

Dessa tre mål är nära sammankopplade och ömsesidigt stärkande. EU:s strategi för Östersjöregionen ger viktig vägledning för valet av insatser och bidrar till att Strukturfondsprogrammen kan användas på ett mer målmedvetet och fokuserat sätt för att möta gemensamma utmaningar för regionen. För att programmen på ett effektivt sätt ska bidra till målen för EU 2020-strategin och till målen i EUs strategi för Östersjöregionen är det nödvändigt att fokusera insatserna.

Särskilt meriterande är projekt som kan påvisa hur de bidrar till att den sociala dimensionen i EU:s Strategi för Östersjöregionen får större genomslag, projekt som kan påvisa ett tydligt mervärde med ett Östersjöregionalt samarbete samt projekt som har en ansats om gemensamt lärande i sitt transnationella arbete.

För att skapa mervärde och en effektiv användning av resurser bör möjligheten till fondsamordning och synergier mellan ESI-fonderna och EU:s sektorsprogram undersökas vid transnationella samarbeten, se därför också kapitel 8, Fondsamordning.

7. Regionala principer för urval

7.1 Vägledande principer i det nationella programmet

I det nationella programmet för Socialfonden anges ett antal vägledande principer för urval av insatser inom programområde 1, 2 och 3. För att ett projekt ska bedömas bidra till programmets mål, ska:

- Projektet svara mot såväl målgruppens som aktörernas behov och programmets mål (analys på individnivå kan dock göras under projekttiden).
- Projektets insatser vara förankrade i aktörernas ordinarie verksamhetsutveckling.
- Projektidén vara analytiskt väl grundad, väl förankrad bland berörda aktörer och möjlig att tillämpa i det föreslagna sammanhanget.
- Projektet svara mot inriktning och prioriteringar som anges i den nationella eller regionala utlysningen av projektmedel.
- Det ska framgå hur de horisontella principerna jämställdhet, icke-diskriminering och tillgänglighet har beaktats i den underliggande analysen och hur principerna kommer att beaktas i genomförandet av projektet. Den horisontella principen om miljömässigt hållbar utveckling är flexibel, i bemärkelsen valbar.

Vidare är kostnadseffektivitet en viktig förutsättning för såväl nationell, regional eller lokal spridning.

Samtliga grundläggande principer ska vara vägledande vid den förvaltande myndighetens urval av projekt inom samtliga programområden. Även förutsättningarna för utvärdering av projektets resultat och effekter ska bedömas.

De vägledande principerna för urval från det nationella programmet kompletteras nedan med regionala principer för urval kopplade till den regionala handlingsplanen.

7.2 Vägledande regionala principer

De regionala principerna för urval ska komplettera de vägledande principerna i det nationella programmet så att de projekt som bäst bidrar till måluppfyllelse i Norra Mellansverige prioriteras. God uppfyllelse av dessa är meriterande vid prioritering:

Samverkan

För att lösa de utmaningar som Norra Mellansverige står inför krävs insatser från aktörer inom olika sektorer och organisationsformer. Bred förankring och tydlig ansvarsfördelning är av stor vikt för ett effektivt genomförande. Förankring hos medverkande aktörer ska kunna redovisas exempelvis i form av samverkansavtal eller andra överenskommelser.

Insatser som stärker och utvecklar samordning av aktörer på lokal och regional nivå över organisations-, sektors- och förvaltningsgränser är i sig prioriterande.

Koppling till de regionala utvecklingsstrategierna

Socialfonden är ett viktigt verktyg för att genomföra de regionala utvecklingsstrategierna. De projekt som beviljas medel ur Socialfonden ska därför ha en tydlig koppling till och medverka till måluppfyllelse av dessa strategier.

Hållbarhet

Det är regionalt meriterande att integrera samtliga tre hållbarhetsperspektiv; social, miljö och ekonomisk i projektet som helhet. Med integrering av hållbarhet avses ett systematiskt, integrerat perspektiv som genom hela kedjan av problembeskrivning, bakgrundsanalys, åtgärdsformulering till beskrivning av förväntade effekter belyser de tre hållbarhetsperspektiven. Projekt som direkt motverkar hållbar utveckling ur någon dimension prioriteras inte.

(Se även kap. 5, Horisontella principer.)

Bidrag till att bryta könssegregering

Projekt som fångar in problematiken kring den starkt könssegregerade utbildnings- och arbetsmarknaden samt bidrar till att bryta denna könssegregering är meriterande. Projekt kan uppfylla detta urvalskriterium genom särskilda satsningar på exempelvis tillämpning av jämställdhetsmetoder och särskilda aktiviteter riktade till kvinnor och män i målgruppen.

Projekten ska främja jämställdhet med utgångspunkt i den regionala handlingsplanens mål, målgrupper och prioriteringar genom att:

- projektet har av ESF-rådet godkänd jämställdhetskompetens internt eller genom externt stöd,
- individbaserad statistik alltid redovisas könsuppdelad,
- en jämställdhetskonskvansanalys ingår i projektets problemanalys,
- aktiviteter i projektet beaktar jämställdhetsperspektiv i enlighet med analysen och,
- jämställdhetsperspektivet finns med i utvärderingen av projektet, dessutom
- beskriver projektet förväntade resultat och långsiktiga effekter som påverkar och bidrar till att bryta könssegregeringen den regionala arbetsmarknaden.

Bidrag till integrering av utlandsfödda på arbetsmarknaden

Projekt som fångar in problematiken kring den höga andelen utlandsfödda som står utanför arbetsmarknaden samt bidrar till att bryta detta är meriterande. Urvalskriteriet kan uppfyllas genom riktade projekt, men även genom särskilda insatser och aktiviteter riktade till kvinnor och män i målgruppen.

Särskilt meriterande

Särskilt meriterande är projekt som kan påvisa hur de bidrar till att den sociala dimensionen i EU:s Strategi för Östersjöregionen får större genomslag, projekt som kan påvisa ett tydligt mervärde med ett Östersjöregionalt samarbete samt projekt som har en ansats om gemensamt lärande i sitt transnationella arbete.

Även projekt som har medfinansiering från fler än en fond kan vara meriterande. Särskilt i de fall då det är uppenbart att dessa bidrar till bättre måluppfyllelse och effekt för en helhetsutveckling av regionen.

8. Samordning

Det finns en tydlig koppling mellan de behov av insatser som speglas i de regionala utvecklingsstrategiernas analyser mål och visioner och de möjligheter som Socialfonden kan bidra till. Därmed blir det också tydligt att de regionalt utvecklings- och tillväxtansvariga med sin strategiska funktion i regionen behöver ha en mera framträdande roll relaterat till genomförandet av socialfondsprogrammet än vad som tidigare varit.

För att få ut mesta möjliga effekt ur ESI-fonderna styrs de från och med denna programperiod av ett gemensamt regelverk. Syftet är bland annat att underlätta för kombinerade insatser i form av projekt ur flera fonder samtidigt. Utgångspunkten för detta är vikten av att samordna olika politikområden och att insatser kompletterar varandra där det är relevant.

Utgångspunkten för fondmedlens användning är att de ska förstärka och utveckla den nationella arbetsmarknadspolitiken. Arbetsförmedlingen har därför en central roll i genomförandet av insatser i socialfondsprogrammet. Arbetsmarknadspolitiken spänner dock över många olika politikområden och det finns många aktörer med olika roller och funktioner. För att nå resultat behöver aktörerna arbeta tillsammans.

8.1 Fondsamordning

För att få ut mesta möjliga effekt ur ESI-fonderna styrs de från och med denna programperiod av ett gemensamt regelverk. Syftet är bland annat att underlätta för kombinerade insatser i form av projekt ur flera fonder samtidigt. Utgångspunkten för detta är vikten av att samordna olika politikområden och att insatser kompletterar varandra där det är relevant.

Strukturfondspartnerskapet för Norra Mellansverige har rollen att verka för en ökad fondsamordning mellan framförallt Regionala strukturfondsprogrammet för Norra Mellansverige och Regionala handlingsplanen för Socialfonden 2014-2020 i Norra Mellansverige men även att beakta insatser i förhållande till Landsbygdsfonden samt Havs och Fiskerifonden.

Under framtagandet av handlingsplanen har länsvisa dialoger genomförts för att underlätta samordningen och avgränsningen mellan program och fonder. Dialogerna har hållits med en mängd olika aktörer, dels inom respektive län, dels i regionen som helhet. Därutöver har erfarenhetsutbyten på nationell nivå hållits. Den Socioekonomiska analys som ligger till grund för den regionala handlingsplanen är en fördjupning av den analys som togs fram som grund för det regionala strukturfondsprogrammet. Därmed vilar denna handlingsplan och det regionala strukturfondsprogrammet på samma grund och har liknande utgångspunkter.

Projekt som har medfinansiering från fler än en fond kan vara meriterande. Särskilt i de fall då det är uppenbart att dessa bidrar till bättre måluppfyllelse och effekt för en helhetsutveckling av regionen. Ambitionen är även att skapa synergier i Norra Mellansverige mellan olika europeiska program och fonder och koppla dem till nationella och regionala/lokala medel för att få strategiskt genomtänkt finansiering på regional nivå. För att underlätta samordningen för projekt med kombinerade insatser kan ett projekt avsätta delar av budgeten till insatser ur de respektive ESI-fonderna.

Den regionala handlingsplanens prioriteringar förväntas även indirekt bidra till måluppfyllelse för det Regionala strukturfondsprogrammet, Landsbygdsfonden samt Havs- och fiskerifonden. Exempel på detta kan vara insatser i form av kompetensutveckling som leder till bättre rustad arbetskraft vilket i sin tur kan bidra till att öka små och medelstora företags konkurrenskraft. Därigenom skapas synergier mellan de olika strukturfonderna.

De insatser som är aktuella i den regionala handlingsplanen för Norra Mellansverige ska bidra till kompetensförsörjning samt att öka övergångarna till arbete för grupper som, - står långt ifrån, -eller riskerar att hamna, utanför arbetsmarknaden. Även övriga ESI-fonder kan innehålla insatser för kompetensförsörjning och fler i sysselsättning men har i huvudsak andra målgrupper. Huvudfokus för insatserna skiljer sig också mellan de olika programmen. När det gäller Landsbygdsfonden är dess insatser till exempel riktade mot ett mer avgränsat territorium. Havs- och Fiskerifonden avgränsas främst mot Socialfonden genom att den i huvudsak stödjer näringsverksamhet med anknytning till havet, fisket och vattenbruket. Regionalfondens insatser vänder sig i huvudsak till små och medelstora företag men även till presumtiva företagare, invånare och offentliga institutioner.

8.2 Samverkan med olika aktörer

Genom insatser från Socialfonden kan samverkan utvecklas och förstärkas mellan exempelvis Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan, landstingen och kommunerna. Även privata och offentliga arbetsgivare, utbildningsanordnare, ideella sektorn, organisationer och arbetsmarknadens parter är viktiga aktörer för samarbete, samverkan och genomförande av olika insatser. Det regionala utvecklingsarbetet adderas och utvecklas av en smart samverkan mellan olika aktörer. För att nå bästa långsiktiga resultat behöver man arbeta strategiskt och långsiktigt dels på facilitatornivå för stöd och samordning av utvecklingsinsatser och dels på utförarnivå där man realiserar projekt och insatser.

Arbetsförmedlingen kan ta på sig ägarskap i projekt som rör de grupper som ligger närmast deras verksamhetsområden och som de arbetar mest intensivt med, t.ex. unga, personer i etableringen, personer med funktionsnedsättningar, långtidsarbetslösa men också personer som bedöms vara i behov av tidiga insatser.

Arbetsförmedlingen har från ESF ett riktat uppdrag inom PO3 och under hösten 2014 har man startat ett arbete. Ungefär hälften av de medel som riktats för detta uppdrag kan användas i samverkan med andra aktörer. Även den del av PO 3 som kommer att utlysas i ESF-regionen kommer att vara aktuell för samverkan. Där kan Arbetsförmedlingen till exempel finnas med i referens- och/eller styrgrupper.

Inom PO 2 vill Arbetsförmedlingen gärna engagera större områden och göra gemensamma ansökningar länsvis tillsammans med regioner och kommuner och andra berörda aktörer. Arbetsförmedlingens engagemang kan i dessa sammanhang vara som partner eller ägare beroende på projektens inriktning. Beträffande PO 1 är Arbetsförmedlingen inte direkt berörda men i samprojekt mellan PO 1 och PO 2 eller PO 1 och PO 3 kan samverkan ändå finnas.

Arbetsförmedlingen samarbetar gärna kring de horisontella kriterierna rent generellt och särskilt med frågor om ökad tillgänglighet där man har ett specifikt uppdrag. Arbetsförmedlingen har även goda erfarenheter kring genus-, och jämställdhetsfrågor från tidigare projekt som man gärna sprider. Man har även goda och väl etablerade kontaktnät i andra EU-länder, även i Östersjöländerna, särskilt i frågan om tillgänglighet och social inkludering som kan vara till nytta i det transnationella arbetet.

Sammantaget är Arbetsförmedlingen öppna för att medverka i alla slags projekt som ligger inom ramen för deras uppdrag, i vissa fall som projektägare och i andra fall som partner, i styrgrupper med mera.

Försäkringskassan verkar för att vara en aktiv projektägare och som medfinansierare i projekt med anknytning till de grupper som prioriteras inom myndighetens verksamhetsområde. Fokus finns bland annat hos personer med funktionsnedsättning som är unga, (19-29) Här är det viktigt med

ett samordnat stöd från olika aktörer för att dessa unga ska få möjlighet att försörja sig själva genom förvärvsarbete. Fokus finns också på att verka för att bryta trenden som finns med ökande sjuktal där kvinnors ohälsa särskilt beaktas. Även detta kräver samarbete mellan Försäkringskassan, Arbetsförmedlingen, hälso- och sjukvården, kommunerna, arbetsmarknadens parter, idéell sektor m.fl. Att verka för att bryta trenden i ohälsoutvecklingen innebär också ett fokus på förebyggande insatser.

Även kommunernas samarbete och samverkan i olika projektsammanhang är nödvändig för en optimal utveckling av de insatser som görs. Till exempel kan projekt genomföras där flera kommuner deltar tillsammans med andra aktörer som till exempel civilsamhällets organisationer, Coompanion med flera.

9. Framtagande

Arbetet med att ta fram den regionala handlingsplanen har skett genom de regionalt tillväxtansvariga i Norra Mellansverige; Region Dalarna, Region Gävleborg och Region Värmland. Region Gävleborg har haft uppdraget att samordna arbetet. Handlingsplanen bygger på en socioekonomisk analys med regional inriktning. Analysen är en utveckling av den socioekonomiska analys som togs fram som ett underlag dels till Regionalfondsprogrammet för Norra Mellansverige, dels till det nationella socialfondsprogrammet. Analysen har utvecklats så tillvida att det socioekonomiska perspektivet har fördjupats. De tre tillväxtansvariga regionförbunden har ansvarat för framtagandet i samarbete med Sweco. Den socioekonomiska analysen har kommunicerats bland berörda aktörer och tjänat som underlagsmaterial i de dialogmöten som hållits på lokal och regional nivå.

Den regionala handlingsplanen har arbetats fram i dialog med en mängd aktörer, dels inom respektive län, dels i regionen som helhet. Därutöver har erfarenhetsutbyten på nationell nivå hållits. Aktörerna representerar offentlig sektor, näringsliv, akademi/högskola och civilsamhällets organisationer. En referensgrupp i arbetet har funnits bestående av Strukturfondspartnerskapet förstärkt med ytterligare aktörer; Länsstyrelserna i de tre länen, Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan, fackliga organisationer samt Coompanion.

Ett flertal konferenser och dialogmöten har kontinuerligt genomförts med olika aktörer i respektive region för att få in synpunkter på innehåll i den regionala handlingsplanen utifrån olika aktörers kunskap, kompetens och verksamhet med målgruppen för programmet.

Under remisshantering har dialoger hållits i samtliga län efter att ett första förslag till en regional handlingsplan skickats ut. I Värmland har en större remissdialogkonferens genomförts. Erfarenheter från tidigare programperioder har tagits tillvara i dialogarbetet. Dessutom har ett antal förstudier tagits fram i regionerna. Förstudierna visar på erfarenheter från tidigare programperiod och har varit ett värdefullt underlag i arbetet med handlingsplanen.

Region Värmland har sedan våren 2013 arbetat aktivt med att informera om känt innehåll och förutsättningar som gäller för kommande strukturfondsperiod. I januari 2014 startade Region Värmland ett mobiliseringsprojekt för det kommande socialfondsprogrammet och samtidigt har ett tiotal förstudier startats upp i länet.

Region Dalarna har via etablerade kontakter inom den regionala kompetensplattformen informerat om arbetet med den regionala handlingsplanen. Via de förstudier som genomförs i länet (Tillväxt för alla, Implementering-Integration) har kommunernas synpunkter tagits tillvara som en direkt input i arbetet med den regionala handlingsplanen.

Följande aktörer har varit involverade i dialoger i respektive region:

Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan, Landstingen, Länsstyrelserna, kommuner (ex utbildningsanordnare, socialtjänst, arbetsmarknadsenheter), Högskolor och Universitet, Coompanion, Handelskammaren, Företagarna, The Paper Province, Compare, Stål och verkstad, Värmlandskooperativen, Brottsförebyggande centrum, Svenska kyrkan, handikappförbund, idrottsförbundet, LRF, folkbildningen, fackliga organisationer (ex IF Metall, Unionen, Kommunal, TCO, LO).

Politisk förankring har skett i inledande och avslutande skeden av framtagandet i regionstyrelserna i Gävleborg och Värmland respektive Region Dalarnas direktion.

10. Strukturfondspartnerskapet

För att säkerställa ett regionalt inflytande över genomförandet av den regionala handlingsplanen för Socialfonden har ett gemensamt strukturfondspartnerskap bildats inom det geografiska området för varje handlingsplan och motsvarande regionalt strukturfondsprogram, så kallade NUTS II-områden.

Det ska finnas en nära koppling mellan de regionala strukturfondspartnerskapens arbete och regionernas regionala utvecklings- och tillväxtarbete. Syftet är att de olika programmets insatser ska bidra till att uppfylla mål och visioner i de regionala utvecklingsstrategierna och därmed bidra till att uppfylla nationella mål och mål för EU 2020-strategin.

Strukturfondspartnerskapet i Norra Mellansverige har två specifika roller gällande Socialfonden;

- dels att formulera innehållet inför de regionala utlysningarna av socialfondsmedel i samverkan med Svenska ESF-rådet,

- dels som prioriterande partnerskap vad gäller de ansökningar som har kommit in och bedömts valbara av Svenska ESF-rådet i rollen som förvaltande myndighet.

Utlsynningar i Norra Mellansverige ska ske med utgångspunkt i den regionala handlingsplanen för Socialfonden och följa dess mål, inriktning samt vägledande principer för urval, såväl nationella som regionala.

Inför varje regional utlysning under programperioden ska Svenska ESF-rådet samråda med Strukturfondspartnerskapet. Svenska ESF-rådet ska i samband med planering av utlysning samverka med fler aktörer såsom förvaltande myndigheter för övriga ESI-fonder och regionalt tillväxtansvariga. De regionalt tillväxtansvariga ska dessutom lämna utlåtanden över ansökningarna inför beslut i Strukturfondspartnerskapet. Detta för att säkerställa koppling till de regionala utvecklingsstrategierna samt skapa förutsättningar för samverkan med övriga ESI-fonder.

Strukturfondspartnerskapet ska som motivering till prioriteringsordning bland ansökningar motivera sitt beslut. Av motiveringen ska det framgå hur respektive ansökan bidrar eller inte bidrar till de regionala utvecklingsstrategierna.

10.1 Uppföljning och återkoppling till strukturfondspartnerskapet

För att skapa ett effektivt lärande behöver erfarenheter och kunskaper som skapas genom utvärdering och uppföljning av genomförda insatser ständigt återföras till olika intressenter på den regionala nivån. Exempel på olika intressenter är förutom strukturfondspartnerskapet och dess medlemmar; de regionalt tillväxtansvariga, civilsamhällets organisationer, arbetsmarknadens parter, Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan.

Genomförandet av Socialfonden kommer att följas upp och utvärderas enligt programmets mål och specifikation. För att effektivisera denna process ska det även genomföras analys av potentiella effekter av programmet. I analys-sammanhang ska hänsyn tas till att programmet kan medföra flera olika typer av effekter och ha implikationer på flera olika geografiska nivåer. Det är viktigt att säkerställa att nödvändig information kan samlas in på ett systematiskt sätt samt att rapporteringen möjliggör jämförbarhet mellan olika regioner. Arbetets organisering ska ta hänsyn till för regionen specifika utvecklingsförutsättningar och relatera till reell

kunskapsefterfrågan. Ytterst ska detta arbete bidra till ett långsiktigt lärande om hur programmet bidrar till att främja en hållbar och inkluderande utveckling.

Organiseringen av detta arbete innebär rapportering på projekt-, tematisk-, och programnivå. Sistnämnda nivån kan inbegripa utvärdering av handlingsplaner.

Projektutvärdering beställs av projektägare i samråd med ESF-rådet utifrån ramavtal. Återföring av resultat från projektutvärderingar till strukturfondspartnerskapet och övriga regionala aktörer är viktigt utifrån kunskapsbehov och relevans. Ansvarig för denna återföring är ESF-rådet.

Utvärdering på utlysning/tematisk nivå beställs i samband med utformning av utlysning av ESF-rådet i samråd med SFP. Återföring till SFP/regionala aktörer och andra regionala intressenter är central utifrån de kunskapsbehov som beskrivits. Ansvarig för denna återföring är ESF-rådet.

Utvärdering på programnivå beställs av Övervakningskommittén. Här inbegrips utvärdering på regional nivå, inklusive regionala planer. Återföring från programutvärderingen till SFP och andra regionala intressenter är viktigt. Det är också möjligt för SFP/regioner att göra egna utvärderingar, med egen finansiering.

Mer specifikt är följande utgångspunkter viktiga i relation till utvärdering och återförande av kunskap, såväl för utlysningnivå som projektnivå:

- Att problemet analyseras samt att det tydliggörs hur den föreslagna insatsen och dess mål kan förväntas påverka problemet. Detta för att det ska vara möjligt att i förväg säkerställa en rimlig koppling mellan insats och förväntade effekter och att i efterhand kunna testa dessa kopplingar och dra lärdomar av insatsen.
- Att förutsättningar för utvärdering skapas redan i utformningen av själva insatsen och att utvärderingskapacitet är med från starten.
- Att all individbaserad statistik alltid redovisas könsuppdelad.
- Att utifrån målet för en insats bestämma vilken typ av utvärdering som är mest lämplig.
- Att dokumentation finns att tillgå och att tillgången säkerställs i ett tidigt skede. Vilken typ av dokumentation som krävs skiljer sig mellan olika utvärderingsansatser.
- Att problematisering ur ett köns, ålder och etnicitetsperspektiv alltid finns med i utvärderingen och att det finns utvärderingskapacitet med relevant kompetens för detta.
- Att utvärderingen beaktar vilket mervärde och på vilket sätt de horisontella principerna, och i förekommande fall det transnationella arbetet, bidragit till uppsatta mål.

Återföring av kunskap från rapporteringen ska ske till relevanta aktörer och bidra till en bättre förståelse för programmets implikationer samt fungera som beslutsunderlag. Därför är avsikten att säkerställa mottagarkompetens och resurser för att ta tillvara på de resultat och erfarenheter som framkommer i denna rapportering.

ESF-rådet ska erbjuda sammanställningar över avslutade projekt, lägesrapporter inom Norra Mellansverige i den omfattning som strukturfondspartnerskapet önskar och anser sig behöva för att återkoppla till andra viktiga aktörer. Handlingsplanen beskriver övergripande inriktningar

för vad insatserna ska syfta till. I syfte att skapa förutsättningar för att kunna utvärdera insatserna är det emellertid viktigt att utlysningarna avgränsas och tydligt beskriver förväntade resultat.

Bilagor

1. Översikt Socialfonden
2. Socioekonomisk analys Norra Mellansverige